

Nr 140.

Av herr **Mogård m. fl.**, om understöd åt elever vid vissa skolor för yrkesundervisning m. m.

Massarbetslösheten utgör utan tvivel ett av tidens och samhällets för närvarande mest angelägna problem. Varje mera industrialiserat samhälle hemsökes av arbetslöshetens sociala olycka. En del av detta problem, vilken hittills ej ägnats den uppmärksamhet, som sakens vikt krävt, är de unga åldersklassernas andel i de allmänna arbetslöshetssiffrorna. Och dock ha gjorda undersökningar tydligt ådagalagt, att ungdomsarbetslösheten även i vårt land är skrämmande stor.

Vid den stora arbetslöshetsräkningen, som genom socialstyrelsens försorg skedde i maj år 1927, visade det sig sålunda, att av de 64,075 anmälda arbetslösa befunno sig 11,723 i åldern 15—20 år och 21,550 i åldern 21—30 år. Särskilt befunnos våra bruksbygder vara svårt hemsökta av denna ungdomsarbetslöshet. Endast en bråkdel av dessa arbetslösa var anmäld till erhållande av hjälp från arbetslöshetskommissionen.

Efter offentliggörandet av denna undersöknings resultat hördes i den allmänna diskussionen åtskilliga röster, vilka förklarade, att företeelsen ifråga vore temporär och att en snabb övergång till normala förhållanden skulle följa, varvid även antalet av unga arbetslösa hastigt skulle nedgå. Mot slutet av år 1929 angavs också från olika håll, att arbetslösheten bland ungdomen under då rådande jämförelsevis gynnsamma arbetstillgång vore om också ej obefintlig så likväl av synnerligen ringa omfattning.

För att då klargöra det faktiska läget beträffande ungdomsarbetslösheten lät en av landets största organisationer av arbetarungdom — sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund — företaga en undersökning av arbetstillgången bland förbundets till över 60,000 uppgående medlemsnumerär. Undersökningen planlades och företogs under sakkunnig statistisk ledning, och dess resultat ha påtagligen framkommit efter ett noggrant och omsorgsfullt arbete med insamlingen av uppgifterna och granskningen samt sammanställningen av desamma. De avse tiden februari 1930 och äro inhämtade från organisationer å 682 platser, spridda över alla delar av riket. Större delen av medlemmarna inom det anförda förbundet befinna sig i åldern mellan 17—25 år, och — churu efter all sannolikhet att döma arbetslösheten inom arbetarungdomens led torde vara större bland den ungdom, som politiskt sett står oorganiserad än bland den organiserade — lära deras förhållanden vara representativa för förhållandena i hithörande avseende.

Från de 682 ortsorganisationerna rapporterades tillhopa 5,143 arbetslösa, av vilka 4,469 voro män och 674 kvinnor. Ifråga om arbetslöshetens växlingar visade det sig, att icke mindre än 27 % av de uppgiftslämnande platserna kunde uppgiva, att arbetslösheten ökat, 44 % att den förhållit sig konstant och 29 % att den minskat. Anmärkas bör, att arbetstillgången vid tidpunkten för uppgifternas avlämnande var relativt god. Och om också möjligheter saknas att bedöma ungdomsarbetslöshetens omfattning just nu, förefaller det sannolikt, att de angivna siffrorna på grund av den nuvarande konjunkturavmattningen äro mycket mera skrämmande.

Det torde här böra anmärkas, att av den undersökning som sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund företagit, framgår otvetydigt, att en betydande arbetslöshet ävenledes förekommer bland ungdom, sysselsatt inom jordbruksarbete. För de manliga förbundsmedlemmarnas vidkommande befunno sig av 2,945 i räkningen deltagande unga jordbruksarbetare ej mindre än 332, d. v. s. 11,3 %, utan arbete. De torde till stor del utgöras av söner till smärre jordbrukare, torpare och arrendatorer. Ungdomsarbetslösheten är tydligen ett problem, som allvarligt berör både städer och landsbygd, både industri och jordbruk.

Om den oförvållade arbetslösheten måste kännas som en hård livets prövning för vuxna människor, vilka redan ha åtskillig erfarenhet av skoningslösheten i kampen om bröd och utkomst och om otryggheten i lönearbetet, så torde den verka ännu mera ödeläggande å en yngling, som nyss blivit mogen för förvärvsarbetet. Det vållar lätt nedbrytande tvivel å alla värden att i unga år finna sig, ehuru villig och duglig till arbete, bortvisad från möjligheten att ens förtjäna ett torftigt dagligt bröd. Känslan av att vara obehövlig och onyttig, att aldrig få en chans att visa vad man duger till, måste komma unga människor att gripas av modlöshet och likgiltighet inför fordran å ungdomen att rusta sig för medborgarskapets förpliktelser i olika hänseenden. De som mycket orda om ungdomens tilltagande förvildning ha förvisso stor anledning att fråga, vad ungdomens omfattande arbetslöshet har för andel häri.

Det kan visserligen i åtskilliga fall inträffa, att föräldrahemmen äro en tillflyktsort för många unga, som ställts utom förvärvsmöjligheterna. Detta förhållande kan dock ej bringa lösning åt frågan i dess hela vidd, särskilt som vid inträffad arbetslöshet bland ungdomen ofta följer, att även de egentliga familjeförsörjarna träffas av samma olycka. För övrigt kvarstå de moraliska vådorna av att de unga gå utan arbete, även om fattiga föräldrar tvingas att bära deras försörjning.

Det torde därför över allt bland ansvarskännande människor stå klart, att det för samhället är ett livsvillkor att komma till rätta med ungdomsarbetslöshetens problem.

Svårigheterna inställa sig emellertid, då det gäller att anvisa gångbara framkomstvägar för att nå syftet. Ungdomens arbetslöshet är en del av det allmänna arbetslöshetsproblemet och kan näppeligen lösas isolerat. Ej heller torde det

vara lätt att nyskapa särskilda arbetstillfällen för unga arbetare. För den ungdom, som befinner sig i åldern över 18 år, kunna väl i allmänhet de av statsmakterna uppdragna linjerna för arbetslöshetens bekämpande anses böra komma till användning. Deras effektivitet liksom humanitet i tillämpningen äro emellertid underkastade starka tvivel, vilka med särskild vikt kunna gälla deras tillämplighet å arbetare inom yngre ålderskategorier. Vid den verkliga tillämpningen har det också visat sig, att de i stort sett betydligt synnerligen litet ifråga om bekämpandet av ungdomsarbetslösheten.

Detta inskridande från samhällets sida till den arbetslösa ungdomens hjälpande torde i stor utsträckning böra inriktas å åtgärder för underlättande av denna ungdoms framtida möjligheter att vinna en tryggad utkomst. Ett utbyggande av resurserna för meddelande och tillgodogörande av den yrkesutbildning, vilken under senare år genom det allmännas försorg igångsatts, torde därvidlag vara av synnerligen stor betydelse. Jämte fördelen av att de unga arbetslösa under en kritisk period hade något gagneligt att syssla med och därigenom erhöle tillfälle till både intellektuell och sedlig lyftning, så bleve den ungdomliga arbetskraften genom en rationell yrkesutbildning mera anpassbar efter de olika möjligheterna å arbetsmarknaden. En kraftig och målmedveten understödsverksamhet från det allmännas sida skulle härvidlag kunna utträta mycket.

Sedan åtskillig tid tillbaka utgå från riksstaten belopp, avsedda att underlätta tillträdet till för ungdom avsedda yrkesutbildningsanstalter. Senast i fjol beslöt riksdagen i anledning av motioner anvisa 200,000 kr. som extra förslagsanslag att utgå som stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid anstalter för yrkesundervisning. Härjämte finnas anslag för stipendier till elever vid folkhögskolor och lantmannaskolor.

Dessa anslag fylla verkliga behov och torde redan vid de nuvarande fördelningsgrunderna snarare vara för låga än för höga. Enligt 1929 års riksdags beslut genomfördes vid folkhögskolorna en uppdelning av eleverna i tre behovsgrader och stipendiebeloppen bestämdes till respektive 45, 25 och 15 kronor. Dessa grunder ha sedan förklarats gälla även för stipendier åt elever vid yrkesutbildningsanstalterna.

Nu torde det i regel vara så, att en arbetslös ung arbetare saknar ekonomiska resurser att bevista en utbildningsanstalt, även om han skulle erhålla det högsta möjliga stipendiebeloppet, nämligen 45 kr. per månad. Om denna understödsverksamhet skall kunna bliva till verkligt gagn i kampen mot ungdomsarbetslösheten, måste en sådan anordning träffas, som gör det möjligt för den arbetslöse att erhålla ett med hänsyn till hans arbetslöshet och därmed iråkade absoluta medellöshet större stipendiebelopp. Det vill synas, som om minst 60 kr. i månaden vore erforderligt för att bestrida kost och logi jämte övriga med en skolvistelse förenade utgifter.

Tänkas kan, att av arbetslöshet bland de unga särskilt hårt träffade kommuner bereddtes möjlighet till statsunderstöd för anordnande av särskilda kur-

ser för dessa, varvid inom kommunen förefintligt folk- eller fortsättningsskoleväsen måhända kunde tjäna som föreningsmedel.

Vid strävan efter en mera varaktig och effektiv anordning för yrkesutbildning åt unga arbetslösa torde ett övervägande av behovet av en utbyggnad av landets ungdomsskoleväsen komma att visa sig erforderlig. 1918 års riksdags beslut angående yrkesutbildningen avsåg vad beträffar lärlings- och yrkesskolor framför allt att skapa en till lärlingsutbildningen på arbetsplatsen sidoordnad och densamma kompletterande yrkesutbildning. Och man tänkte sig då, att denna utbildning skulle komma att stödjas av en lärlingslag. Den allmänna utvecklingen på näringslivets område har, som förut anförts, mer och mer försvårat det för arbetskrafter i minderårighetsåldern att få en fast anställning i yrket, och förhoppningarna på att erhålla reglerade lärlingsförhållanden ha ej blivit uppfyllda. Numera har man att tillse, att yrkesundervisningen även blir inställd på att taga om hand den minderåriga arbetskraft, som ej fått ordnad anställning i yrkeslivet eller befinner sig utan möjlighet att erhålla förvärvsarbete. Kunde dessa unga i högre grad än nu är fallet bliva omhändertagna i heldagsskolor och heldagskurser med ej blott teoretisk utan framför allt praktisk utbildning, skulle samhället därmed göra icke endast de unga en stor tjänst, utan det skulle även motverka den art av arbetslöshet, som framkallas av bristande yrkesutbildning och därmed förorsakad svårighet att komma in i arbetet och där göra sig nyttig.

För att möjligheter härtill skola givas, fordras emellertid en utvidgning av yrkesskoleorganisationen. Frågan härom torde vara värd en allsidig och grundlig utredning.

Likaledes torde det vara av behovet att undersöka i vad mån åtgärderna för underlättande av arbetsförmedling och anvisande av arbete åt ungdom skola kunna utvecklas. Redan ha åtskilliga mycket värdefulla och betydelsefulla åtgärder vidtagits för att skaffa arbete åt de unga, som lämna skolan, genom ett samarbete mellan skolmyndigheterna och arbetsförmedlingsanstalterna. Särskilt gäller detta de stora städerna. Det återstår dock åtskilligt, särskilt vad beträffar arbetsförmedling åt den ungdom, som icke kommit till arbetsförmedlingen direkt från skolan, samt ungdomen å våra bruksplatser och samhällen, varest arbetsförmedlingsanstalter i deras mera effektiva form saknas. Även i detta hänseende torde en närmare undersökning måhända kunna vara av värde vid kampen mot ungdomsarbetslösheten.

På grund av det anförda hemställes sålunda,

att riksdagen måtte till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 300,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med ovan an-

givna grunder och enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t må finna gott föreskriva,

att med hänsyn till den rådande ungdomsarbetslösheten högsta stipendiebeloppet må höjas till 60 kr. per elev och månad,

samt att skyndsamt utredning må verkställas beträffande behovet och möjligheterna av en utvidgning av yrkesutbildningsanstalterna, varvid hänsyn särskilt må tagas till förefintligheten av ungdomsarbetslösheten.

Stockholm den 22 januari 1931.

Bertil Mogård.

Abel Andersson.

Erik Fast.

*J. A. Persson,
Tidaholm.*

Olivia Nordgren.

J. B. Wiklund.

Helmer Molander.